సమ్మేళన ముహూర్తము

తటవర్తి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

౧

వాసవదత్త సౌందర్యము పూర్ణచంద్రునికంటె నధికపూర్ణము ఆమె దేహము కమలముకంటె కోమలము. ఆమె వాణి విపంచీస్వరమును దిరస్కరింపజాలియుండెను ఆమె లజ్జాన్విత నేత్రములు హరిణినిలజ్జించ గలిగియుండెను. స్వర్గ సౌందర్యము తనరుచిననుసరించి నిజకోమలహస్తములచేత యీ సజీవస్వర్ణప్రతిమను నిర్మించెను. ఇట్టిభువనమోహినిశోభ— ఇట్టిరూపరాశి - యొసంగికూడ నామెను వేశ్యగాబుట్టించుట విధాతకు ధర్మమేనా? పంకమందు బద్మములు, గంటకములందు బుష్పములు మొలిపించు నతనికేయెఱుక.

ఆసమయమున బాలవసంతమందలి సుషమాపూర్ణప్రభాతమందు, పికకరుణగానమును హృదయమున గానుకొని మలయసురభియుల్లాసముగావీచుచుండెను అట్టితఱి నొకశ్రమణుఁడు భిక్షకై వాసవదత్తయొక్క సువిశాలప్రాసాదమునుజేటి ద్వారముకడనిలువఁబడెను ఆరాత్తుగ వాసవదత్తదృష్టి యీ బౌద్ధభిక్షునిపై బడెను ఆమె ఆతని నొకసారి చూచెను, నూఱుసారులుగాంచెను- వీక్షించుచునేయుండెను

అతనిపేరుపగుప్తుఁడు. సాంసారికదృష్టిలో నాతఁడుభిక్షుకుఁడుగాని స్వర్గీయదృష్టిలో నాతఁడొక రాజరాజేశ్వరుఁడు మనస్సును మించినశ్రేష్ఠనువిస్తృతరాజ్యమింకేదియు లేదు. ఉపగుప్తుఁడు తన ఆరాజ్యమందు జయలబ్ధిగాంచెను ఆతఁడు రాజరాజేశ్వరుఁడు సమస్తేంద్రియము లాతనిప్రజలు

విశ్వచంచలత్వము, అశాంతి నాతఁడు బాగుగ నెఱుఁగును ఆతనినయనము లచంచలములు, శాంతములు. స్వర్గీయదివ్యప్రకాశముచే నాతనిముఖమండలము భాసమానమైయుండెను. కాషాయవస్త్రములాతనికపూర్వశోభాప్రదానము జేయుచుండెను

నిజసౌందర్యముచే జగత్తును బరాజితముచేసెడి వాసవదత్త ఆభిక్షుని సమీపమున బరాజితయైపోయెను. ఆతనిసౌందర్యముపై ముగ్ధురాలైపోయెను ఆమె కౌశేయాంచలము జాఱిపోయెను, కబరిశిథిలమైపోయెను. తద్గ్రథితపుష్పరాశి ముక్తమై భూపతనమయ్యెను

ఆమె యుపగుప్తుని సమీపాగతయై—"భిక్షు! భిక్షాపాత్రనుముందువకు జాప"మనియెను

భిక్షాపాత్రము ముందునకుజాపి అరాత్తుగ నాశ్చర్యచకితుఁడై యుపగుప్తుఁడు"—కాని నీహస్తద్వయము రిక్తమైయున్నది ఇది నాకేమియొసంగగలుగును?" అనెను

వాసవదత్త—నీకింతవఱకు లభియించనిదియు, ఈకరములు ఇదివఱకెవ్వరికి బ్రదానము జేయనటువంటిదియునగువస్తువు నిదియిచ్చును

ఉపగుప్తుఁడు—అనఁగా?

వాసవదత్త—ఈహస్తములు రిక్తములుకావు.

ఉపగుప్తుఁడు— నేనీస్వర్ణభూషణముల నేమిజేసికొందును?

వాసవదత్త— నేనీసువర్ణాభరణములవిషయమై చెప్పుటలేదు అబోధయువకా! ఈహస్తములు శూన్యములుగావు ఇవి ప్రేమాలింగనపరిపూర్ణములు నేనాయాలింగనమే నీకొసంగెదను. ఊహించుకొనుము. భిక్షుకా! ఏవాసవదత్తయొక్క ఛాయాస్పర్శమునకై గొప్పగొప్ప రాజాధిరాజులు వ్యాకులులగుచుందురో యామె నీకు ప్రేమాలింగనమొసంగును.

ఉపగుప్తునిముఖభావములలో బరివర్తనమించుకంతయు గలుగలేదు.

వాసవదత్త మఱల—"భిక్షాపాత్రము ముందునకు జాపుము. నేను నీకు భిక్షలో నా హృదయ మొసంగెదను" అనిపలికెను

ఉపగుప్తుడు—దీని యర్థము?

వాసవదత్త—నీయీ సుకుమార దేహము భిక్షావృత్తికొఱకు గాదు ఈ యనుపమ సౌందర్యసుమనము సంసారస్పర్శావిహీనమై దూరముగ వనపథమందు మ్లానమగుటకు గాదు. ఇదియే దీని యర్థము. రమ్ము, భిక్షూ! మా సదనమునకు జనుదెమ్ము నేను విశ్వస్వామినిని. నీకు దాసినయ్యెదను

ఉపగుప్తుని వాసనాప్రభావరహితముఖమండలమందొక సస్మితరేఖ ప్రకటితమయ్యెను అతఁడూరకుండెను

వాసవదత్త వికలయై "జవాబొసగుము భిక్షూ" అనిపలికెను

ఉపగుప్తుఁడు జవాబిచ్చెను—"కాని కొన్ని కారణములచే నిప్పుడే సమయము కాదు"

వాసవదత్త—"అయితే ఎప్పుడు?"

ఉపగుప్తుఁడు—"కొలఁది దినములఁ దీగినపిదప మఱల వచ్చెదను"

"మఱల కొన్ని దినములపిదప వచ్చెదను" వాసవదత్త మనస్సులో నాలోచింప మొదలిడెను—"రమణీ రూపమునకిట్టి యవమానమా? ఒక సామాన్యభిక్షు నా సౌందర్యతిరస్కార మొనర్చెను ఒనర్పగలిగెను. చూచెదనుగాక, నేనా దినమును బ్రతీక్షించెదను"

ఉపగుప్తుఁడు ద్రుతగతి సంఘమువైపునకు నిర్గమించెను. వాసవదత్త సువర్ణమూర్తివలె నాతనిని నీరవయై, నిశ్చలయై గాంచుచూయుండెను

౨

నిజాల్పజీవనముయొక్క క్షణికప్రభనొకదానిని జూపించి సంధ్య తీవ్రగతితో గడచిపోయెను శారదీయ శుభ్రాకాశ ప్రాచీదిశయందు దయోన్ముఖసుధాంశుకిరణములు రూపోజ్వలచంద్రికను విరజిమ్ముచుండెను.

ఒక సఘనవనలపాదము దడుపుచు గలకలరవరతయగు గంగ ప్రవహింపుచుండెను. దినమంతయు భిక్షాభారసహితుడైన యుపగుప్తుఁడు-ఆవనమునుండియే-తనమఠమునకు తిరిగివచ్చుచుండెను.

ఆభయంకరహింసకపశువగు సింహముపై గరుణావతారుఁడగు బుద్ధభగవానుని యుపదేశము కొంచమైనను పనికివచ్చియుండలేదు దాని రాక్షసప్రవృత్తి పరివర్తితము కాలేదు. సింహముపగుప్తుని రాకచూచి మిక్కిలి వేగముగ మీదకుఱుక సిద్ధమయ్యెను. ఉపగుప్తుఁడిది గాంచి నిజమస్తక మవనత మొనరించుకొనెను.

ఒకవైపున సింహముపగుప్తుని భక్షణార్థమై సిద్ధమైయున్నది రెండవప్రక్క నుపగుప్తుఁడు సింహమునకాహారుఁడై నిలబడియుండెను.

దగ్గఱనే యొకనిబిడకుంజముండెను తత్కుంజమునకొక ఛిద్రముండెను. వసంతపూర్ణ వ్రతులతమందు యథాశక్తి ప్రయాసయొనర్చినప్పటికిగూడ నాకులు దానిని బూడ్చజాలకపోయెను ఆఛిద్రమునుండి వ్యాధుఁడొకఁడీభయానకదృశ్యము గాంచెను

పంచాననము భిక్షుకుని పైదుముక సిద్ధమైనంతలో వ్యాధుఁడు నిజకార్ముకముపై బాణమెక్కిడి యొదటికుంజవక్షమును విదీర్ణమొనరించి కేసరిని భూతలశాయిగ యొనర్చెను.

ఉపగుప్తుఁడు చకితుఁడై నాల్గువైపుల దిలకించెను. నిజకార్యసాఫల్యముపై చిరునవ్వునవ్వుచు కిరాతుఁడు ధనుర్ధారియై యాతని వైపునకఱుదెంచుచుండెను.

భిక్షుకుఁడు దుఃఖమిశ్రితవచనముల వ్యాధునితో—"హా! నీవేమిచేసితివి? మృగరాజు నీకేమియపకారముజేసె? అకారణముగ నిరపరాధహత్యయెందుకుగావించితివి?" అనివచించె. వ్యాధుడు మనస్సునందే ఆలోచించెను—"సింహము-నిరపరాధమా?" తనదయాహీనకఠోరజీవనమందు మొట్టమొదట వ్యాధుఁడిచ్చట నే కరుణాదేవిని దర్శించెను ఆతఁడు చిత్రాంకితమూర్తివలె కొద్దిసేపటివఱకు నిలచియుండెను. ఉపగుప్తుఁడు కరుణాపరిప్లావితదృష్టి నాతనిమాదనిక్షేపించెను నేత్రములుచూచెను, హృదయము హృదయసందేశము తెలిసికొనెను

వ్యాధునికరద్వయము కంపించెను ఆతఁడు భుజముపైనుంచి తూణీరముదీసి గంగావక్షమందు విసరివైచెను-ఆతనినిర్దయత గంగయందు మునిఁగిపోయెను నిజబలిష్ఠహస్తములతో ధనస్సునురెండుముక్కలుగ జేసి భూమిపైబడవేసెను —ఆతని కఠోరత్వమంతిమశ్వాసములు గొనుచుండును తదుపరి భిక్షుకునిపాదములపైబడి వ్యాధుఁడు—"దేవ! ఇదియే నాయంతిమహత్య"అనియెను

ఉపగుప్తుఁడు ప్రసన్నముఖముతో నాశీర్వదించెను వ్యాధుఁడు తన నవీనసంసారమందు ప్రవేశింపజనియెను కరుణయాతనికి పథప్రదర్శినియయ్యెను

దయార్ద్రుఁడగు యుపగుప్తుఁడు భూశాయియగు సింహమువైపుగాంచెను దానిరొమ్మునందు దుస్సహముగ బాణముదూఱియుండెను. భిక్షుకుఁడు దానినతికష్టముతో గంగాతీరమునకు గొనిపోయి దానిగాయములు గడుగుచుండెను

చంచలగంగాహృదయమందు, దశదిశలగీతసుధావృష్టిగురిపించుచు నొకనావపోవుచుండెను. శారద నిర్మలచంద్రిక బాగుగవ్యాపించియుండెను వనప్రాంతమందు, గంగాతరంగములందు నపూర్వశోభాంకితమగుచుండెను

ఉపగుప్తుఁడు తనపనియందు ప్రవృత్తుఁడయ్యెను సింహము బ్రతుకుననుయాశలేకుండెను. కాని భిక్షు దత్తచిత్తుఁడై తనకార్యము చేయుచుండెను

నావ ఆవైపునకే రా మొదలిడెను గానస్వరముపగుప్తునికిప్పుడు స్పష్టముగవినిపించుచుండెను నావయందితరులెవ్వరునులేక— నాము క్తకుంతల వాసవదత్త శరచ్చంద్రునిధిఃకరించుచు పాడుచుండుట- నాతఁడు గాంచెను

భిక్షు సింహవక్షమందలి బాణము బయటకుదీయహస్తముజాపెను. అరాత్రుగ గానమాగిపోయెను. నావ భిక్షుకుని సమీపమునకువచ్చి తగిలెను

నావలోనుంచి వాసవదత్త చకితయైయెఱచెను—"భిక్షు! ఇదియేమి చేయుచున్నావు? జీవనలాభముబొంది యీభయంకరహింసపశువు తన జీవనదాతనుగుర్తింపజాలదనువిషయము నీకుతెలియదా? ఇది నీ సర్వనాశ మొనర్చివైచును"

ఉపగుప్తుఁడుపలికెను—"రమణీ, నీవు పొఱబడుచున్నావు. ఇది బాహ్యసుందరమున్న హింసకపశువులకంటె నధికభయంకరముగాదు. ఏసుందరరూపముచాటుననిలబడి మనుష్యశత్రువు, మారుఁడు వానివధకైఆకర్ణాంతము ప్రత్యంచలాగి నిలబడియున్నవాఁడో, దానికంటె-అసుందరరూపముకంటె-నిది భయంకరమైనదికాదు ఎవరు నిజమోహబంధనముచే మనుష్యునిబందిగజేసియుంచిరో ఆసుందరమోహముకంటె నిది అధికభయానకముగాదు దేనివెనుక మనుజుఁడు నిజధ్యేయధర్మమునుమఱచి అనంత- జన్మ- జగత్తులలో తిరుగుచున్నవాఁడో అట్టి-హస్తమందు స్వర్ణముకుటముదాల్చి ఛాయాసమాననిస్సారలోభ - లాలసత్వము కంటె - అధికభీషణముకాదు"

వాసవదత్తకొంచెముకూడ దెలిసికొనజాలకపోయెను ప్రేమాధీరయైయామె—"భిక్షు, నేను నీప్రతీక్షజేయుచుంటిని నీవురాలేదు ఏమి మఱచిపోయితివివాయేమి?" అనియెను

ఉపగుప్తుఁడు—"లేదు మఱువలేదు నేనువచ్చెదను కొలఁదిదినములపిదప వచ్చెదను"

వాసవదత్త—"నేఁడేరమ్ము భిక్షు ఇంతకన్న సుందరతమసమయమింకెప్పుడువచ్చును? నేఁడుచంద్రుఁడు సంసారము నాలోకితముజేయుచున్నాఁడు నీవునాగృహాంధకారమును దూరీకృతమొనర్పుము."

"నిలువు"మనిచెప్పి భిక్షు మెల్లమెల్లన సింహవక్షమునుండి బాణమును వెలికిదీయనారంభించెను

వాసవదత్త—"నీవు నీసౌందర్యశరముచే నన్నాహతముచేసితివి మొదటనాకు ప్రాణదానమొనర్పుము"

ఉపగుప్తుడు—"ధైర్యవైయుండుము సుందరీ! నేనవశ్యముగ చనుదెంతును"

వాసవదత్త—"ఎప్పుడువచ్చెదవు? నీప్రతీక్షజేయజేయ నానేత్రజ్యోతి నిర్గమించినపిదపనా? దినగణనము జేయఁజేయ సమయమునానుండి జవ్వనమునులాగిగొనినతరువాతనా నీవువచ్చుట?"

ఉపగుప్తుఁడామెవైపునకుగాంచి యాలోచించెను—"సరే, ఇదియేమి! ఇంతజ్ఞానమున్ననుకూడ నీమెగొయ్యిలోపడబోవుచున్నది?"'

వాసవదత్త మఱలనడిగెను—"ఎప్పుడువచ్చెదవు?"

ఉపగుప్తుఁడు—"ఈజీవనమందే"

వాసవదత్త—"ఈజీవనమందా? ఇదిచాల దీర్ఘావధి"

ఉపగుప్తుఁడు—"మఱియెప్పుడు?"

వాసవదత్త—"ఈక్షణమందే చెప్పుము"

ఉపగుప్తుఁడు—"కాదు"

వాసవదత్త—"ఈ మాసమందే"

ఉపగుప్తుఁడు—"ఈ వర్షమందేవత్తును. ఇదిసత్యమని నమ్ముము"

వాసవదత్త—"నేను నావ్రేళ్లతో దినములు శ్వాసములతో క్షణములు లెక్కింపుకొందును"

వాసవదత్త వెడలిపోయెను. ఉపగుప్తుఁడు మృతప్రాయసింహహృదయమునుండి శరముదీయఁబ్రవర్తుఁడాయెను.

3

శరత్కాలమేగెను, శిశిరముగడచెను, హేమంతముచనెను; కాని యుపగుప్తుఁడురాలేదు వాసవదత్త అనేకసాఱు లశ్రుపూర్ణప్రతీక్షణముజేసెనుగాని యుపగుప్తుఁడురాలేదు ఆమె యనేకసాఱులు శృంగారము జేసికొనియెను, సర్వమువ్యర్థమయ్యెను.

సుమన, సురభి సంజీవినిగొని యంతమున వసంతర్తువుచనుదెంచెను. అప్పుడుకూడనతఁడు రాలేదు. చూచుచుండగ నీయవధికూడగడచిపోవవచ్చెనుకాని యుపగుప్తుఁడురాలేదు. అతృప్త-అశ్రాంత-నేత్రములతో వాసవదత్త-ఆ యెప్పుడునురాని వానిమార్గము గాంచుచుండెను. అన్నియువచ్చెను. రానిదియొక యుపగుప్తుఁడుమాత్రమే

మితిదాటుటకు రెండుమాసములుండెను-ఒకమాసముండెను సంసారముయొక్క-పాంథనివాసమందాగిన పథికుఁడు"వర్ష"మేగసంసిద్ధుడవజొచ్చెను. అతఁడు శిశిరకంబళము భుజముపై వైచుకొనియెను, హేమంతమృదుశయ్య గట్టివేసికొనియెను, వసంతపుష్పవస్త్రము సవరించుకొనెను; గ్రీష్మఛత్రము హస్తమున, జోళ్లు కాలికి దీసికొనియెను, వర్షాకాల రిక్తపాత్రముత్రాడుగూడ గైకొనెను. అతఁడు తనఅంతిమవస్తువు శారదచం

ద్రిక గ్రహించుటకై హస్తముజాపినంతలో వాసవదత్తవికలయై—"ఏమి నిజముగా నాప్రియతముఁడీవత్సరమునకు రాఁడా?" అనిపలికెను

రజనీసమయము సమస్తపృథ్వియు నంధకారమునమునింగియుండెను వాసవదత్తభవనము సహస్రాలోకమాలలచే బ్రకాశించుచుండెను జ్యోతిఃకిరణము లామెస్వర్ణభూషణములపై బ్రతిఫలించి వానికాంతినియినుమడింపజేసి యపూర్వశోభగొలుపుచుండెను అసంఖ్యదీపములు తారకాసమానములుగనుండెను వాటిమధ్య వాసవదత్తముఖము శశినిభమై శోభితమైయుండెను

ఆనాఁడు వాసవదత్తగృహమున యుత్సవము ఈయుత్సవమామె ప్రేమియగు లక్షపతి స్వాగతార్థమై రచింపఁబడెను ఒకప్రక్క సంగీతధారలు రెండవప్రక్కను మద్యధారలు బ్రవహింపుచుండెను మధ్య నభాగ్యుఁడగు లక్షపతి మునుఁగుచుపోవుచుండెను

అర్ధరాత్రియగుటకు బూర్వమే లక్షపతి సురాప్రభావముచే నచేతనుఁడైపోయెను ఆతనికి నిజ పరయనుజ్ఞప్తిలేకుండెను సంగీతమాగిపోయెను దాసి, పరిచారికాదులు సెలవుగొనిరి కక్షయందు లక్షపతి వాసవదత్తతప్ప నితరులెవ్వరునులేకుండిరి కాదుకాదు ఇంకొకపిశాచినియొకర్తెకూర్చుండియుండెను. అది యెవరు? వేశ్యయగు వాసవదత్తప్రతిఛాయ

వాసవదత్త నాలుగువైపులదిలకించి ఒకఛురికదీసెను రాత్రిసమయమున యొకవేశ్యచేతిలో ఛురికయా? ఆమె ఇదేమిచేయదలఁచుచున్నది? సంగీతసుధనువర్షించు ముఖచంద్రుఁడు వజ్రమునుగూడ రాల్పగలుగుచుండెనా?

ఆమె ఆ అచేతనుఁడగు లక్షపతినివధింపజనెను. ఆమె సఛురికాహస్తమును గగనమువైపునకెత్తెను. "జాగ్రత పైనభగవంతుఁడున్నాఁడు ఆతనిభయముంచు" మనునట్లుండెను. పాపిని ఆమూకహస్తసంజ్ఞ గుర్తింపజాలకపోయెను ఆమె ఆఛురికనులక్షపతిహృదయమున గ్రుచ్చివైచెను లక్షపతిచీత్కారమొనర్చెను. —"హాఛలనామయీ, పిశాచినీ"—ఇవి ఆతనియంతిమశబ్దములు

రూపవతిరాక్షసి- సుకుమారపిశాచిని- తనగెలుపుపైప్రసన్నురాలయ్యెను ఈ సమయముననే వెలుపలినుండి యెవరో కరుణకంఠముతో—"వాసవదత్త"అనిపిలచిరి

కంపిత వాసవదత్త గవాక్షద్వారము తెఱచి—"ఎవరని"అడిగెను ఉత్తరమునకావశ్యకత లేకపోయెను. గవాక్షద్వారమునుంచి గదియందలిదీపమావ్యక్తిముఖమండలముపైఁబ్రసరించెను ఆతఁడుశ్రమణుఁడగు యుపగుప్తుఁడు వాసవదత్తహర్షయై—"భిక్షు! నీవువచ్చితివా?"అనియడిగెను.

ఉపగుప్తుడు—"లేదుకాని శీఘ్రముగ నేవత్తును"

వాసవదత్త—"మాటి-యీకుసమయమందు రాఁగారణమో?"

ఉపగుప్తుఁడు—"ఏమియులేదు నేను నావిహారమరుగుచుంటిని ఇచ్చటనాకు నీవుజ్ఞప్తికివచ్చితివి. నీవు నిద్రించితివో లేక మెలకువగనుంటివో తెలియనుత్కంఠితుఁడనైతిని"

వాసవదత్త—"నేను మెలకువగ నేయుంటిని"

ఉపగుప్తుఁడు—"కాని నీకండ్లురెండు మూసికొనియున్నవి మంచిది పోవుచుంటిని. నేఁడు నాకాలస్యము మిక్కిలియైపోయినది"

వాసవదత్త—"ఆగుము నీకు నీప్రతిజ్ఞజ్ఞాపకమున్నదా?"

ఉపగుప్తుఁడు—"ఉన్నది"

వాసవదత్త—"నీవీవత్సరములోపలనే నన్నుగలియవాగ్దానమిచ్చియుంటివి"

ఉపగుప్తుఁడు—"ఇప్పటికి వర్షములో నెన్ని దినములు శేషమున్నవి?"
వాసవదత్త—"కేవల మొకపక్షము"
ఉపగుప్తుఁడు—"నేనవశ్యముగ దానిలోపల నే వచ్చెదను"
వాసవదత్త—"నీవసత్యమాడుచుంటివి నన్ను మోసపుచ్చుచుంటివి"
ఉపగుప్తుఁడు—"ఆ మితాభునిశిష్యుఁడు కల్లలాడఁడు, మాయమర్మములాతని ధర్మములు కావు"
ఉపగుప్తుఁడు యామినీ గంభీరాంధకారమునగలసి యదృశ్యుఁడయ్యెను
వాసవదత్త గవాక్షద్వారముబంధించి లోనికిజనియెను

౪

వాసవదత్త ధనముకొఱకై లక్షపతినివధించెను భేదమువిడిపోయెను ఆమెవిచారణకై న్యాయాలయమునకు గొంపోబడెను

ఆమెధనమామెకు పనికివచ్చినదికాదు, ఆమెప్రేమిజనమామెకు సహాయమొనర్పలేదు, ఆమెఅనుపమసౌందర్యముగూడ నామెను శిక్షనుండి తప్పింపజాలకపోయెను

దురదృష్టవంతురాలగునామెకు న్యాయాలయమునుండి యురిశిక్షప్రాప్తించలేదు ప్రాణదండమామె యశ్రాంతజీవనమునకు శాంతిప్రదమైయుండెడిది అదిశిక్షకాదాశీర్వాదము

ఆమెరూపము కురూపముచేయఁబడెను ఆమె చంద్రవదనమందలి నేత్రములులాగివేయబడెను, కర్ణనాసికలు ఖండింపబడెను, మృణాలకరములుభేదింపబడెను; ఆమె సమస్తధనసంపత్తియు లాగికొనబడెను.

వాసవదత్తకీ భయంకరశిక్ష లభించుసమయమున నామె మిక్కిలి కరుణస్వరమున ప్రార్థించెను.—"నేనొకవారము గడవడగుచుంటిని నేను నాప్రేమియొకనితో గలియవలెను, ఆతఁడీవారములోపల రాఁగలఁడు అనంతరమున అత్యంతహర్షముతో ఘాతకునిహస్తములకు న్యాయకుఠారమునకు నాదేహమర్పించెదను"

ఆమెవినయమునెవ్వరు నొప్పుకొనలేదు. ఘాతకుఁడు వాసవదత్తను గురూపినిగను గుత్సితముగను నొనర్చి రాజపథమందు విడచివైచెను ఆమెపాపకథ యుచ్చస్వరముతో వినిపించుచు నొకమనుజుఁడామె వెంటదవిలియుండెను

ఎంతభయంకర భీభత్సదృశ్యము! ఆమె క్షతములనుండి రక్తము, చీముకాఱుచుండెను, దానియీఁగలు వ్రాలుచుండ నామెహస్తహీనయగుటచే వాటినిఁ దోలుకొననైనజాలకుండెను. ఆమె కరుణస్వరమున కేవలము రోదనమొనర్చుచుండెను

ఇంతకుముం దామెసౌందర్యోపాసకులైనవారామెను ఘృణాదృష్టితో గాంచుచు, దూరమునుండి చూచియే పాఱిపోవుచుండిరి జనులందఱామెపై నుమియుచుండిరి మార్గమందలి భిక్షుకులు, అంధు, కుంటిలువారు, కుష్ఠరోగులుకూడ నామెస్పర్శచే తొలఁగఁ బ్రయత్నించుచుండిరి

ఎప్పుడామెకడ విశ్వాకర్షకరూపములేదో, యౌవనములేకుండెనో, విత్తములేకుండెనో, ఎప్పుడుప్రపంచమంతయు నామెను నైచ్యభావమునజూచుచుండెనో, ఆమెజీవమాత్రసమవేదనచే దూరమైయుండెనో అప్పుడు-ఇట్టి దుర్దినమం దుపగుప్తుఁడు చనుదెంచి యామెమస్తకముపై నిజహస్తముంచెను
వాసవదత్తచకితయై—'ఎవరని' యఱచెను.
ఉపగుప్తుఁడు—"నేను."

వాసవదత్త కంఠస్వరము గుర్తించెను. తనభ్రమను దొలగించుకొనుటకై—"ఎవరు, నీవుపగుప్తుఁడవేనా?" అని యడిగెను

ఉపగుప్తుఁడు—"అవును నేనుపగుప్తుఁడనే"

వాసవదత్త దీర్ఘశ్వాసమునుఁబుచ్చి పలికెను—"తిరిగిపొమ్ము నీవెందులకేగుదెంచితివి? ఏమినన్నుపహసింప నరుదెంచితివా?"

ఉపగుప్తుఁడు—"నీవు నన్ను తిరిగిపొమ్మని చెప్పుచుంటివా? నేను నీవుచెప్పినట్లుగనే నీవద్దకువచ్చితిని నే వచ్చుటలో నాలస్యమవలేదు. ఇంకావర్షపూర్తికి రెండుదినములు శేషించియున్నవి"

వాసవదత్త నిరాశాస్వరముతో—"హా! నా దేహము వసంతసురభిచే సౌరభవంతమైయున్నప్పుడు నీవు రాలేదు; మదీయశోభాచంద్రుఁడు పృథ్విపై సుధావృష్టియొనర్చునప్పుడు నీవురాలేదు ఘాతకులు నాజవ్వనము నశింపజేయ తమశస్త్రములు ప్రశస్తప్రస్తరఖండముమీద పదునుగొల్పునప్పుడును నీవు రాలేదు భిక్షు. నీవింత యబోధుఁడవాయేమి? మత్ సౌందర్యదీపము నిర్వాణమునొందెను; మామకశోభాసూర్యుఁడస్తమించెను! ఇట్టి సమయము నీవెందుకరుదెంచితివి?" అనియెను

ఉపగుప్తుఁడు—"భగినీ! నేనింద్రియప్రేరితుఁడనైగాని మఱి ఏస్వార్థసుఖమునకై నీవద్దకువచ్చియుండలేదు. శారీరకసౌందర్యమువ్యర్థము, నీయీశరీరము దీనికిసాక్షీభూతము. ధనముకూడనిస్సారము, నీయతులైశ్వర్యమిందులకుత్తరమొసఁగును. నేను నీవద్దకువచ్చితిని. చెప్పుము నీవుచెప్పదలఁచినదియేమి?"

వాసవదత్తనయనములు విడివడెను -ఆమెపలికెను—"నేనేమి చెప్పగలను భిక్షు! నీయీప్రశ్నము నాయుత్తరమును లాగివైచినది నేనొక స్వప్నమువెనుక, ఒకఛాయవెనుక, ఒకమరీచికవెనుక బరుగెత్తుచున్నట్లు తోచుచున్నది నేఁజెప్పఁదలఁచినదేదియులేదు నీవు నాసమీపమున కొద్దిసేపటివఱకు నిలబడియుండుము భవత్స్పర్శచే నా యాతన తగ్గిపోవుచున్నది, నీ పలుకులచే నాసంతాపము దూరమగుచున్నది. భిక్షుశ్రేష్ఠ, నీవే యేదైనజెప్పుము"

ఉపగుప్తుఁడు—"ప్రపంచ దుఃఖములకుమూలము తృష్ణ, నీవీ తృష్ణావశవై తిరుగులాడుచుంటివి నీవు నీధర్మమును దర్పకునిహస్తముల కమ్మివైచితివి, నీవుధనార్థమై నీప్రేమి లక్షపతిని వధించితివి నీదుఃఖసమయమున నీకు సహాయముజేయ నెవఁడునురాఁడయ్యె."

వాసవదత్త—"హా! భిక్షు. ఇంతకుముందువచ్చి నేను మోసపడకుండ నెందుకురక్షించితివికావు? నీవు వచ్చితివి; కాని చాలఆలస్యముగవచ్చితివి."

ఉపగుప్తుఁడు—"విలంబమేమియు జరుగలేదు, ఇప్పుడింకను చాలసమయముగలదు. నీవిప్పుడు బాహ్యనేత్రశూన్యవు, కాని నీయంతర్నేత్రములు తెరువఁబడియున్నవి లెమ్ము భగవానుఁడగుబోధిసత్వుని హస్తముగ్రహింపుము. ఆయన నీదుఃఖములుహరింపగలరు. నిన్నుముక్తిచేయగలరు."

వాసవదత్త మరుసంసారమందాకసమునుండి సుధాబిందువర్షమయ్యెను. ఆమె సాత్వికప్రవృత్తిమేలుకొనియెను, ఆమెకు సంసారక్షణభంగురత్వము తెలసెను; తెలియుటయేకాదు, అనుభవముగూడనయ్యెను. ఆమె భిక్షుపాదములపై నిజశిరస్సు నవనతమొనరించి—"నేనుప్రస్తుతనైయుంటిని. నన్నుగొనిపొమ్ము, మదీయాంచలముగ్రహించి నన్ను శాంతిరాజ్యములోనికి గొనిపొమ్ము" అనిపలికెను

భిక్షు నిజపవిత్రకరములచే నామెను స్పృశించెను ఇద్దఱు సంఘమువైపునకఱిగిరి

పాపతాపవిదగ్ధ వాసవదత్త ప్రాయశ్చిత్తసురనదీస్నానమొనర్చెను. ప్రవజ్యాగ్రహణమై నిజశేష జీవనమందు శాంతిబొందెను.